

Fortællinger om forskning

Af Bodil Christensen

Kan en forsker blogge og samtidig bevare sin troværdighed? En retorisk analyse af tre forskerblogs viser, at forskerbloggere skaber helt nye forskningsfortællinger med fokus på processen og livet som forsker. Forskeren vil også formidle til det brede publikum, men er det det, han gør?

Bodil Christensen
Kommunikationsansvarlig
Danmarks Biblioteksskole
bc@db.dk

Hvorfor blogger forskere?

"Vi blogger primært, fordi det er community-opbyggende," fortæller en af de mest inkarnerede forskerbloggere i Danmark, Thomas Söderqvist, professor og chef for Medicinsk Museion på Københavns Universitet. På bloggen Biomedicine on Display blogges om nye bøger, udstillinger, call for papers eller kollegers forskningsprojekter, men altid med det som Thomas Söderqvist kalder den personlige twist, hvor forskeren giver sin mening til kende: "Det var interessant, men...".

Lisbeth Klastrup, der var én af de første bloggere i Danmark, fremhæver også bloggen som forskningsinstrument, den åbne notesbog, hvor virtuel vidensdeling og fælles hukommelse kan blive springbrættet til næste artikel. Hun har også personligt oplevet en nyttig "street credit" i blogosfæren, fordi bloggerne, der deltog i hendes undersøgelser kunne følge resultaterne på Klastrups egen blog.

"En forskerweblog er en weblog, der i sit indhold primært fokuserer på skribentens forskningsområde og forskningsinteresser... en forskerblog ville ikke være en blog, hvis man ikke også fik indsigt i den person, der står bag bloggen. Samtidig er dens fokus forskeren og forskningen, ikke det private og personlige liv." (Klastrup, 2005)

Men hvad er den generelle holdning blandt forskerbloggerne? I september 2008 gennemførte jeg en spørgeskemaundersøgelse blandt 36 forskerbloggere, hvor forskerne bl.a. blev spurgt om, hvad formålet var med deres blog. Ud fra svarene ses en tendens til, at de primært anvender bloggen som instrument til formidling og kommunikation og i mindre grad som del af en forskningsproces.

HVAD ER FORMÅLET MED FORSKERBLOGGEN?

Nødvendig for forskningsprocessen:	2 %
Dyrkelse af sociale relationer:	4 %
Samarbejde og videndeling med andre forskere:	5 %
Hjælp til at skabe og vedligeholde netværk med andre forskere:	8 %
Fungerer som åben notesbog i forskningsprocessen:	11 %
Mulighed for at udforske blogmediets muligheder:	11 %
Mulighed for at give personlig mening til kende i den offentlige debat:	12 %
Træning af kommunikative færdigheder:	17 %
Nem forskningsformidling til et bredt publikum:	22 %

Ifølge Klastrups status var der i januar 2009 27 individuelle forskerblogs og 9 gruppeblogs, så undersøgelsen må formodes at være repræsentativ for den relativt lille gruppe, der er tale om. Undersøgelsen viste også, at hovedparten er mænd (69 %), at de fleste er mellem 31 og 40 år (60%) og at en fjerdel af dem er ph.d.-studerende. Langt de fleste (78 %) har en solid erfaring med genren, og har blogget i mere end et år. Hertil kommer at 58 % angiver, at de har mere end 30 faste læsere på deres blog. Den etablerede forskerblogger, der her tegner sig, arbejder også grundigt med sine blogindlæg: 22 % bruger 3-5 timer om ugen, og 38 % 1-2 timer om ugen.

Hvilke områder repræsenteres på danske forskerblogs?

Samfundsfag:	17 %
Kommunikation/IT:	19 %
Naturvidenskab:	31 %
Humaniora:	33 %

Men hvad blogger forskerne om? Der er ikke ét område, der dominerer væsentligt, og hvis man ser nærmere på emnerne, dækker de bredt: Lige fra bibelforskning til behandling af småcellet lungekræft. Variationen i forskerblogs afspejler princippet om "the long tail", hvor selv det mest specialiserede emne må formodes på et eller andet tidspunkt at møde en interesseret læser. Men det er muligt at identificere en typologi blandt forskerblogs:

Ph.d.-bloggen skrives af en ph.d.-studerende, der inviterer os ind i sit studerekammer og tæt på forskningsprocessen, hvor nye idéer afprøves på bloggen sideløbende med personlige kommentarer om den til tider ensomme forskningsproces og de mange krav, der stilles til en ph.d.-studerende.

Ekspeditionsbloggen skrives af forskere, der tager ud i felten for at indsamle data og er som hovedregel skrevet af naturvidenskabelige forskere. De skriver rejsedagbøger om deres oplevelser med præcise optegnelser om prøver, måltagninger og observationer.

Denne artikel er skrevet med udgangspunkt i en diplomafhandling om blogs som forskningsformidling. En række nøglepersoner er interviewet om, hvorfor de blogger, og en gruppe forskere fra Danmarks Biblioteksskole har fulgt og kommenteret indlæggene. Afhandlingen indeholder også en spørgeskemaundersøgelse om danske forskerblogger fra september 2008 og en retorisk analyse af tre forskerblogs.

Læs mere på <http://blogs.db.dk/hvorfor>, der også indeholder links til de blogs, der omtales i artiklen.

Debatbloggen er især karakteriseret ved, at forskeren bruger bloggen som springbræt til at være aktiv samfundsdebattør og ud over sin egen forskning også bidrager med input til debat om selve forskningen.

Man kan også anskue de tre typer som repræsentanter for tre tilgange til forskerblogging. Ph.d.-bloggen har fokus på forskningsprocessen og work-in-progress, som der findes elementer af på alle forskerblogs. Ekspeditionsblogging kan være delelementer af en blog, hvis forskeren tager på rejse. Og lysten til at debattere og sætte sin forskning på spil i forhold til den aktuelle samfundsdebat er ligeledes i større eller mindre grad delelementer af mange forskerblogs.

Troværdig forskning fra stratosfæren

Men hvad med troværdigheden? Er det ikke useriøst, når en forsker blander sine objektive iagttagelser og akademiske diskussioner sammen med personlige kommentarer, der strengt taget ikke har noget at gøre med det, han forsker i? I stedet for at foretage endnu en undersøgelse – blandt forskerbloggerens faste læserskare – har jeg valgt en mere tekstnær tilgang og foretaget en retorisk analyse af henholdsvis en ph.d.-blog, en debatblog og en ekspeditionsblog. Analyserne er foretaget med udgangspunkt i teksternes formål, emne, kontekst, forløb, fremstillingsform, medium, genre, modtagere og afsendere – det såkaldte retoriske kompas. Resultaterne fra de tre analyser peger i sammen retning, men lad os først kigge nærmere på et eksempel fra Vestafrika.

Bloggen fra stratosfæren

Bloggen finder vi på "Videnskab.dk", hvor den introduceres på følgende måde:

"Et hold klimaforskere fra DMI mistænker tropiske tordenskyer for at være mekanismen bag øget vanddamp i stratosfæren - en medvirkende årsag til drivhuseffekten. I disse uger jager de med vejrballoner både skyer og forklaringer i Vestafrika."

Forskerne er på jagt efter viden, men afsenderen får skabt en forventning, der kun bliver halvvejs indfriet. Vi følger godt nok forskernes genvindigheder med at få vejrballonerne op at flyve og sikkert ned igen, men vi får kun sparsom information om resultaterne og deres eventuelle betydning for klimadebatten, så i den forstand har afsenderen – videnskab.dk - "oversolgt" bloggen, der i praksis handler allermest om, hvordan forskerne kan raffinere deres målemetoder og måleinstrumenter.

Forløbet indeholder derimod mange elementer af fortælling, og hvis vi inddrager aktantmodellen tegnes konturerne af følgende historie: Forskerne (historiens subjekter) ankommer til et eksotisk sted, mødes af en masse modstand (mangel på helium), men også af en række hjælpere, soldaterne fra Nigeria, der bjerger forskernes udstyr. Historien ender lykkeligt: ballonerne (objektet) kommer sikkert op og ned igen. De hyppige indlæg på bloggen vidner også om slægtskab med rejsedagbogen og er spækket med optegnelser over dagens vigtigste hændelser. Men det mest iøjnefaldende ved Bloggen fra stratosfæren er

billedbrugen. Hvert blogindlæg akkompagneres af et foto, der viser forskerne "in action", når de for eksempel sætter balloner op kl. halv fire om morgenen. Billederne fortæller uafhængigt af teksten historien om, hvordan en forsker arbejder.

Indlæggene er relativt korte, det længste på 2120 enheder, og skrevet i en fortællende og let tilgængelig stil. Den fortællende stil brydes dog relativt ofte af fagudtryk, der ikke forklares nærmere. Bloggen er skrevet i 1. person flertal, som en understregning af team-spirit og holdpræstation. Hovedparten af indlæggene består af nøgterne fakta (med præcise angivelser af temperatur, klokkeslæt, helium mv.), men vi finder også mere stemningsprægede kommentarer:

"Meningen med dette eksperiment er at sammenholde partikeltætheden (som måles af backscatter-sonden) med vanddampindholdet, som måles med et avanceret (russisk) instrument. Hvis der er en øget forekomst af (is)-partikler samtidigt med en øget fugtighed i 17-20 kilometers højde, er det tegn på, at vandet er blevet løftet op i form af is. Det var en travl aften, så der er ingen billeder fra opsendelsen, men næste morgen så Nigerfloden så smuk ud. 2.09.08."

Forskerne blogger nøgternt om deres dagligdag, uden antydning af pral. Der blogges åbent om både fiaskoer og succeser på ekspeditionen – også om, hvad forskeren ikke ved. Stratosfærebloggeren er fyldt med eksempler, der viser os bloggerne som hele mennesker. De sveder, når de lodder antennekabler i varmen, én får stjålet sin mobiltelefon og alle spiser malariamedicin.

Den personlige fremstillingsform får ikke forskningen til at miste status. Den tillægger formidlingen en ekstra dimension, hvor forskeren på grund af blogformatet – og det er pointen – hele tiden er til stede og forankrer fortællingen i et personligt og kompetent ståsted, vi som læsere har stor tillid til. Forskerblogs appellerer både til modtagerens fornuft og følelser – og skaber en høj grad af troværdighed, netop fordi den personlige vinkel kobles på.

I AM A HARD BLOGGIN' SCIENTIST

I 2006 lancerede en gruppe tyske forskere et manifest for forskerbloggerne

MANIFEST VO.2

I believe that science is about freedom of speech.

I can identify myself with the science I do.

I am able to communicate my thoughts and ideas to the public.

I use a blog as a research tool. That means in particular, that I:

- express my thoughts,
- get in contact with others,
- have a sketch of my process online,
- get feedback and new ideas from others.

I trust myself.

I surf a lot and I read a lot.

I blog once in a day/week/month.

I give comments once in a day/week/month on other blogs.

I am self-aware and critical.

I refer to the people who done the work first.

I give love and respect to the people.

I blogkommentarerne er de altid venlige og imødekommende, og det medmenneskelige og humoristiske skinner også igennem, når de arbejder sammen med andre forskere i forsøget på at overvinde administrative barrierer.

Den retoriske analyse tegner et billede af den personlige fremstillingsform på forskerblogs, der veksler mellem faglig formidling på et højt niveau og personlige kommentarer, der bibringer forskningsformidlingen en ny dimension, nemlig formidling af livet som forsker og et kig ind i forskerens værksted. Forskerne skaber nye forskningsfortællinger, der ikke, som vi er vant til, har fokus på resultater, men på forskerens vej frem til resultaterne. Vi ved fra spørgeskemaundersøgelsen, at mange forskere blogger, fordi de vil formidle bredt, men i praksis viser det sig, at det i høj grad enten er fagfæller, (skole)elever, studerende eller et mere oplyst publikum, forskerne i realiteten kommunikerer til.

Til gengæld er forskernes egne fortællinger kendetegnet ved åbenhed, engagement og lysten til at kommunikere. Læseren oplever ved selvsyn, hvordan det er at være forsker. Forskerfortællingerne bliver metafortællinger, fortællinger om selve forskningen og dens præmisser.

Forskerbloggerne viser til overmål, at de er kompetente. Deres karaktertræk vidner om entusiasme for deres fag, åbenhed om processen og lyst til at gå i dialog. Den personlige skrivestil løfter sløret for forskere, der både er engagerede i deres område og har lyst til at formidle. Forskerne kommunikerer nøgternt uden at oversælge deres resultater eller forfladige indholdet. Deres blogindlæg vidner om beskedenhed i forhold til stoffet, men samtidig også om humor og en udpræget grad af velvilje og imødekommenhed.

Den personlige fremstillingsform får ikke forskningen til at miste status. Den tillægger for-

midlingen en ekstra dimension, hvor forskeren på grund af blogformatet – og det er pointen – hele tiden er til stede og forankrer fortællingen i et personligt og kompetent ståsted, vi som læsere har stor tillid til. Forskerblogs appellerer både til modtagerens fornuft og følelser – og skaber en høj grad af troværdighed, netop fordi den personlige vinkel kobles på.

Slow food – stedet man tænker langsomt

”Blogs er så meget 2004”. Citatet skulle efter sigende stamme fra studerende på IT-universitetet og signalere, at blogs som socialt medie er udforsket tilstrækkeligt, og fokus nu er et andet sted – på Facebook og Twitter. Men spørgsmålet er, om det også gælder forskerne. Thomas Søderquist mener for eksempel ikke, man kan føre en intellektuel diskussion ved hjælp af 140 tegn – han har prøvet! Lisbeth Klastrup tror stadig på bloggernes styrke som det sted, hvor man kan ”tænke langsomt”. Og så hæfter hun sig i øvrigt ved, at Overskrift.dk’s tal viser, at mængden af feeds fra blogs ikke falder. Ph.d.-studerende Charles Seger, der forsker i folksonomier på Danmarks Biblioteksskole, har hver dag besøg på sin blog bl.a. fra ph.d.-studerende fra andre lande, og for ham er kernen ikke at formidle, men at blogge med ligemænd. Trine-Maria Kristensen, som er partner i firmaet Socialsquare og bl.a. har rådgivet forskerbloggerne på Københavns Universitet, mener, at forskerne i fremtiden ikke kan nøjes med at pleje deres publiceringsliste, de skal også dokumentere deres tilstedeværelse på nettet. På videnskab.dk gør man i dag fortsat flittigt brug af forskerblogs, og der er spændende læsning på både evolutionsbloggen og Hollywood-bloggen – tro mig!

Informationskompetence – nøglen til bedre vidensarbejde?

DEFF Nye Institutioner og VidenDanmark har indledt et samarbejde om praktisk udvikling af informationskompetencer. Projektet vil sigte imod en afdækning af behovet for og metoder til forbedring af medarbejdernes informationskompetencer i danske offentlige og private virksomheder. Formålet er at imødekomme de krav, der stilles til vidensarbejdet i dag.

DEFF Nye institutioner og VidenDanmark vil gerne i kontakt med virksomheder – private og offentlige, som kunne tænke sig at deltage i et sådant projekt.

For yderligere information, kontakt:

Mai Aggerbeck
DEFF Nye Institutioner
87 55 16 73

Bent Schou
VidenDanmark
www.videndanmark.dk